

JAN KLUZA

Uniwersytet Jagielloński

PRZEMOC I GROŹBA JEJ UŻYCIA JAKO ZNAMIE PRZESTĘPSTWA ROZBOJU

1. WSTĘP

Przestępstwo określone w art. 280 § 1 k.k. stanowi typ kwalifikowany kradzieży, w której znamieniem obostrzającym odpowiedzialność karną jest użycie przemocy wobec osoby lub groźba natychmiastowego jej użycia albo doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Oprócz tego w art. 280 § 2 k.k. przewidziano kwalifikowany typ rozboju, który stanowi zbrodnię w razie posłużenia się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo jeśli sprawca działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem. *Prima facie* wydawałoby się, że pojęcie przemocy nie wymaga bliższej analizy. Zgodnie ze słownikowym rozumieniem tego słowa przemoc to „nadużywanie siły, wykorzystanie przewagi fizycznej (militarnej) nad kimś dla osiągnięcia jakichś celów; też: użycie siły w celach przestępczych; gwałt, przymus, nacisk»: [...] 2. «władza, rządu bezprawne, narzucone siłą; ucisk, gwałt» [...] 3. «czyny sprzeczne z prawem, którym towarzyszy przymus fizyczny; nadużycie, bezprawie»¹. W doktrynie jednak,

---

¹ Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. DUNAJ, Warszawa 1996, s. 884.

jak i w orzecznictwie wyraża się również kontrowersyjne stanowiska odnośnie do tego, co można uznać za przemoc. Zagadnienie to zostanie przedstawione w dalszej części.

2. PRZEMOC WOBEC OSOBY

Do istoty rozboju należy to, że „do jego ustawowych znamion należą wszystkie elementy kradzieży, a odróżniają go od niej dodatkowe działania sprawcy wobec pokrzywdzonego lub innej osoby”². Z literalnego brzmienia przepisu art. 280 § 1 k.k. wynika zatem, że: „Pojęcie przemocy wobec osoby jest różne od pojęcia przemocy wobec rzeczy. Dla wyczerpania znamion przestępstwa rozboju w tej postaci konieczne jest, aby przedmiotem, na którym sprawca stosuje przemoc, była osoba, nie zaś rzecz”³. Jak wskazuje słusznie Tomasz Oczkowski „z faktu, że KK posługuje się dwoma pojęciami, tj. przemoc wobec osoby lub tylko przemoc, a ich systematyka nie pozwala na przyjęcie wniosku, iż są to pojęcia tożsame”⁴. Wynika to z zasady zakazu wykładni synonimicznej, oznaczającej, że różnym pojęciom nie można nadawać tego samego znaczenia⁵. To z kolei oznacza, że przemoc musi być skierowana bezpośrednio na osobę – czyli „bezpośrednio dotyczącą osoby, nie zaś przemoc na przedmiot, która pośrednio ma wpływać na osobę”⁶. Należy to do istoty surowszej odpowiedzialności za to przestępstwo, jako że

---

² M. DĄBROWSKA-KARDAS, P. KARDAS, *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, III: Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. WRÓBEL, A. ZOLL, Warszawa 2016, s. 98.

³ G. ŁABUDA, *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. GIEZEK, Warszawa 2021, s. 1283; A. STASZAK, *Przemoc, szczególnie udręczenie i szczególne okrucieństwo jako znamię czynu zabronionego*, «Prokuratura i Prawo» 12/2008, s. 37.

⁴ T. OCZKOWSKI, *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. STEFAŃSKI, Warszawa 2020, s. 1785.

⁵ L. MORAWSKI, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010, s. 117.

⁶ G. ŁABUDA, *op. cit.*, s. 1283-1284.

oprócz mienia dochodzi również do zamachu na osobę⁷. W sytuacji więc skierowania przemocy względem rzeczy poprzez wyrwanie jej z ręki nie dochodzi do rozboju⁸. Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził, że: „Przemoc wobec osoby (o której mowa w art. 280 § 1 k.k.) oznacza bezpośrednio, fizyczne oddziaływanie na człowieka i nie obejmuje tzw. przemocy pośredniej, a więc pośredniego oddziaływania na człowieka przez określone postępowanie z rzeczą”⁹. Do 24 czerwca 2020 r. działanie takie, tzw. kradzież na wyrwę, mogła być kwalifikowana jedynie jako kradzież wykroczeniowa (art. 119 § 1 k.w.). Wraz jednak z tą datą dokonano nowelizacji kodeksu karnego¹⁰, na mocy której wprowadzono nowy typ kradzieży kwalifikowanej, a mianowicie kradzieży szczególnie zuchwałą (art. 278a § 1 k.k.). Jedną z jej postaci, zdefiniowaną w art. 115 § 9a pkt 1 k.k., jest właśnie między innymi posłużenie się przemocą innego rodzaju niż przemoc wobec osoby¹¹.

Znamiona czynu z art. 280 § 1 k.k. nie wymagają jednak tego, ażeby stosowanie przemocy było skierowane przeciwko tej samej osobie, na której szkodę następuje kradzież¹². Wskazać tu należy, że o bezpośredniości lub jej braku nie decyduje posłużenie się przez sprawcę rzeczą, lecz sposób oddziaływania na pokrzywdzonego¹³. Trafnie w orzecznictwie stwierdzono, że: „Używanie przemocy, jak i zagrożenie natychmiastowym jej użyciem nie muszą być skierowane bezpośrednio wobec osoby pokrzywdzonej, bowiem może to być również inna osoba, byleby

---

⁷ P. WIATROWSKI, *Typ podstawowy przestępstwa rozboju w doktrynie i orzecznictwie*, «Prokuratura i Prawo» 3/2010, s. 63.

⁸ G. ŁABUDA, *op. cit.*, s. 1284.

⁹ Wyrok SA w Warszawie z 14 czerwca 2019 r., II AKa 137/19, «Lex» nr 2701233.

¹⁰ Ustawa z 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 171).

¹¹ Zob. J. KLUZA, *Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278a § 1 k.k.)*, «Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego» 58/2020, s. 50.

¹² T. OCZKOWSKI, *op. cit.*, s. 1786.

¹³ P. DANILUK, *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013, s. 275.

tylko celem sprawcy było oddziaływanie na posiadacza przedmiotu¹⁴. W sytuacji więc gdy sprawca stosuje przemoc wobec innej osoby, jednak w ten sposób oddziałuje na posiadacza rzeczy do jej wydania, realizuje to znamiona rozboju¹⁵. Istotne jest przy tym powiązanie tego oddziaływania z dokonaniem zaboru rzeczy – sprawca ma bowiem w celu kradzieży stosować przemoc lub groźbę jej użycia wobec osoby. Wymaga to więc koincydencji czasowej między tą przemocą lub jej groźbą a dokonaniem kradzieży. Co więcej, jak słusznie zauważa Tadeusz Hanausek: „dla stwierdzenia bytu przemocy jako formy przestępnego zachowania się zmuszającego nie jest konieczne ustalenie elementu nieodporności, gdyż przemoc jako zamach na wolność decyzji woli może dobro to naruszyć także wtedy, gdy można się było spodziewać, że zmuszany zamach ten odeprze”¹⁶.

3. FORMA PRZEMOCY I GROŹBY JEJ UŻYCIA

W cytowanym wcześniej orzeczeniu Sądu Apelacyjnego stwierdzono, że: „W obecnym stanie prawnym pojęcie przemocy dotyczy użycia siły fizycznej o każdym stopniu intensywności i wystarczające jest naruszenie nietykalności cielesnej, przytrzymywanie czy też przyciskanie pokrzywdzonego”¹⁷. Szerszą definicję przemocy można znaleźć między innymi w wyroku Sądu Rejonowego w Rybniku, gdzie wskazano, że: „Przemocą jest takie zastosowanie siły fizycznej w stosunku do osoby, które albo ją fizycznie obezwładnia, albo też doprowadza do podjęcia przez nią decyzji zgodnej z zamierzeniami sprawcy – nieprzeciwstawiania się czynnościom podejmowanym przez sprawcę lub zaniechania oporu. Spełnia znamiona rozboju zachowanie sprawcy polegające na szarpaniu pokrzywdzonego za odzież, kopaniu bądź uderzaniu. Tego rodzaju przemoc polega na naruszeniu nietykalności cielesnej i jeżeli

---

¹⁴ Wyrok SN z 11 września 2014 r., WA 26/14, «Lex» nr 1506377.

¹⁵ P. WIATROWSKI, *op. cit.*, s. 65.

¹⁶ T. HANAUSEK, *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Warszawa 1966, s. 123.

¹⁷ Orzeczenie cytowane w przyp. 9.

stanowi sposób objęcia przez sprawcę władztwa nad rzeczą, to realizuje znamieŃ użycia przemocy wobec osoby w rozumieniu art. 280 § 1 k.k.¹⁸.

Trzeba przypomnieć, że na gruncie art. 210 k.k. z 1969 r.¹⁹, będący odpowiednikiem obecnego art. 280 k.k. posługiwał się znamieniem „stosowania gwałtu na osobie” – lecz jak zauważył Sąd Najwyższy w 2004 r.: „Kodeks karny z 1997 r. zrezygnował z posługiwania się pojęciem «gwałtu na osobie», które występowało w Kodeksie karnym z 1969 r. (art. 209 i 210), powracając do tradycyjnego określenia «przemoc wobec osoby» (tak k.k. z 1932 r. – art. 258, 259). Wiąże się to z rezygnacją z konstrukcji kradzieży szczególnie zuchwałej, którą można było popełnić z użyciem siły fizycznej tylko w granicach niezbędnych do zaboru określonych przedmiotów, bez stwarzania u ofiary poczucia zagrożenia dla jej życia lub zdrowia. Tak więc «przemoc» uznać należy za synonim «gwałtu». [...] Nowelizacja kodeksu wykroczeń, dokonana ustawą z dnia 28 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 113, poz. 717), nie zastąpiła w art. 130 § 3 k.w. słowa «gwałt» słowem «przemoc». W tej sytuacji przyjęć należy, że w nowym stanie prawnym brak jest podstaw do różnicowania zakresów tych pojęć²⁰. Kwestia ta była jednak przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie w początkowym okresie funkcjonowania kodeksu karnego z 1997 r. Odmiennie stanowisko zajęł chociażby Sąd Najwyższy w wyroku z 3 września 2008 r., gdzie stwierdzono, że: „Znaczenie normatywne określeń «gwałt na osobie» – zawartego w art. 130 § 3 k.w. i «przemoc wobec osoby» – użytego w art. 280 § 1 k.k. nie jest tożsame, a wobec tego, że wyłączenie stosowania art. 119 § 1 k.w. na zasadzie określonej w art. 130 § 3 k.w. nie odnosi się do kradzieży rzeczy o wartości nie przekraczającej 250 zł, jeśli kradzież ta połączona była z użyciem (groźbą natychmiastowego użycia) przemocy wobec osoby o natężeniu, które nie osiągnęło stopnia gwałtu na osobie. Pozwala to z kolei stwierdzić, że do wypełnienia znamion przestępstwa określonego w art. 280 § 1 k.k. dochodzi zawsze – niezależnie od wartości rzeczy podlegającej kradzieży, gdy w połączeniu z nią dochodzi do użycia

¹⁸ Wyrok SR w Rybniku z 9 sierpnia 2016 r., IX K 203/16, «Lex» nr 2216402.

¹⁹ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94).

²⁰ Wyrok SN z 30 czerwca 2004 r., II KK 354/03, «Lex» nr 137456.

(groźby natychmiastowego użycia) przemocy wobec osoby o stopniu stwarzającym niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia, a w wypadku użycia (groźby natychmiastowego użycia) każdej innej formy tej przemocy wtedy, gdy wartość zabieranej rzeczy przekracza kwotę 250 zł²¹. Również we wcześniejszej uchwale Sądu Najwyższego wskazano, że: „Pojęcie «gwałt na osobie», zawarte w art. 130 § 3 k.w., oznacza kwalifikowaną formę przemocy wobec osoby, charakteryzującą się użyciem siły fizycznej o natężeniu stwarzającym niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia”²². Ostatecznie kwestię tę rozstrzygnięto w uchwale w składzie siedmiu sędziów, której postanowiono nadać moc zasady prawnej – Sąd Najwyższy kategoriycznie wówczas stwierdził, że: „Znaczenie normatywne określeń «przemoc wobec osoby», użytego w art. 280 § 1 k.k., oraz «gwałt na osobie», użytego w art. 130 § 3 k.w., jest tożsame”²³. Stanowisko to, choć obecnie w zasadzie niekontestowane, nie zostało przyjęte jednolicie. Pozytywnie przyjęli je między innymi Tadeusz Bojarski²⁴ i Marek Bielski²⁵. Z kolei krytycznie podeszli do niego między innymi Janusz Raglewski²⁶, Kazimierz Grzegorzczak²⁷ i Tomasz Snarski²⁸. Stosowanie zatem do powyższego, na gruncie obecnego brzmienia art. 280 § 1 k.k. obowiązuje szerokie rozumienie znamienia „przemocy” – obejmujące

---

²¹ Wyrok SN z 3 września 2008 r., II KK 301/07, «Lex» nr 449031.

²² Uchwała SN z 21 marca 2007 r., I KZP 39/06, «Lex» nr 234823.

²³ Uchwała SN z 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08, «Lex» nr 467456.

²⁴ T. BOJARSKI, *Prawo karne materialne – tożsamość normatywna pojęć: „przemoc wobec osoby” i „gwałt na osobie”. Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08*, «Orzecznictwo Sądów Polskich» 7-8/2009, s. 504.

²⁵ M. BIELSKI, *Wykładnia art. 280 § 1 k.k. oraz art. 130 § 3 k.w. Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08*, «PiP» 3/2010, s. 139.

²⁶ J. RAGLEWSKI, *Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08*, «Lex» 2009.

²⁷ K. GRZEGORCZYK, *Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08*, «Wojskowy Przegląd Prawniczy» 1/2009, teza 1, dostęp «Lex».

²⁸ T. SNARSKI, *O zapomnianych przyimkach i ich znaczeniu w wykładni prawa karnego – „przemoc wobec osoby” z art. 280 § 1 k.k. a „gwałt na osobie” z art. 130 § 3 k.w. Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08*, «Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa» 1/2010, s. 154-155.

choćby naruszenie nietykalności cielesnej człowieka aż do kwalifikowanej formy przemocy znamiennej skutkiem²⁹.

Dużo bardziej ciekawie przedstawia się jednak kwestia rozumienia pozostałych czynności wykonawczych, o których mowa w art. 280 § 1 k.k. – przepis ten bowiem oprócz stosowania przemocy wymienia również groźbę natychmiastowego jej użycia albo doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Rozróżniając te pojęcia, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu stwierdził, że: „Przemoc to co najmniej naruszenie nietykalności cielesnej, a bezbronność to stan, w którym brak realnej możliwości stawiania oporu, pokrzywdzony pozbawiony jest możliwości obrony lub ta obrona jest w znacznym stopniu ograniczona”³⁰. Podobnie stwierdził SA w Białymstoku, że: „Doprowadzenie pokrzywdzonego do stanu bezbronności» jest innym sposobem zachowania sprawcy wobec pokrzywdzonego niż «użycie przemocy lub groźby natychmiastowego jej użycia»”³¹. Sąd ten wskazał, że działaniem takim mogłoby być zastosowanie środków chemicznych lub farmakologicznych obezwładniających ofiarę. Z kolei odnośnie do groźby użycia przemocy, w orzecznictwie wskazuje się, że: „Groźba natychmiastowego użycia przemocy stanowiąca znamień przestępstwa z art. 280 § 1 lub § 2 k.k. musi posiadać cechy groźby karalnej, o której mowa w art. 190 § 1 k.k., a zatem groźba taka musi wzbudzić w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona”³². Trafne jest stwierdzenie, że „celem groźby musi być ukształtowanie psychiki pokrzywdzonego w pożądanym dla sprawcy sposób, przejawiający się w podjęciu w stosunku do rzeczy określonej decyzji”³³. Zatem co do zasady groźba, o której mowa w art. 280 k.k., musi być tożsama z groźbą bezprawną. Słusznie jednak zauważa Katarzyna Nazar-Gutowska, że „groźba zniszczenia rzeczy, jeżeli rzecz

---

²⁹ L. WILK, *Komentarz do art. 280, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, II: Komentarz do artykułów 222-316*, red. M. KRÓLIKOWSKI, R. ZAWŁOCKI, Warszawa 2017, s. 659.

³⁰ Wyrok SA we Wrocławiu z 30 września 2015 r., II AKA 214/15, «Lex» nr 1927500.

³¹ Wyrok SA w Białymstoku z 17 marca 2015 r., II AKA 21/15, «Lex» nr 1676090.

³² Wyrok SA we Wrocławiu z 10 marca 2015 r., II AKA 43/15, «Lex» nr 1661289; tak samo wyrok SA we Wrocławiu z 22 lutego 2012 r., II AKA 23/12, «Lex» nr 1120039.

³³ M. DĄBROWSKA-KARDAS, P. KARDAS, *op. cit.*, s. 116.

ta stanowi własność pokrzywdzonego lub jego osoby najbliższej, wypełni znamiona groźby karalnej z art. 190 § 1 k.k., a więc jednego z rodzajów groźby, których stosowanie umożliwia zastosowanie kwalifikacji z art. 191 k.k., ale nie wypełni znamienia groźby użycia natychmiastowej przemocy wobec osoby w rozumieniu art. 280 § 1 k.k. [...] Groźba w rozumieniu art. 280 § 1 i art. 281 k.k. z 1997 r. ma więc znacznie węższy zakres od ustawowej definicji tego pojęcia określonego w art. 115 § 12 k.k. i oznacza wyłącznie zapowiedź natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby³⁴.

Małgorzata Dąbrowska-Kardas i Piotr Kardas wyrażają jednak stanowisko, że: „Ustawa nie wymaga, aby groźba była jednoznacznie wypowiedziana przez sprawcę, możliwe jest jej wyeksplikowanie przez tzw. zachowania konkludentne, które pozwolą pokrzywdzonemu zorientować się, że jest zagrożony [...]. Jednak do przyjęcia tzw. groźby konkludentnej konieczna jest szczegółowa analiza zachowania sprawcy na tle konkretnych okoliczności całego zdarzenia, która prowadzić musi do niebudzącego wątpliwości wniosku, że sprawca zdecydowany był użyć przemocy wobec osoby na wypadek niepodporządkowania się jego żądaniu³⁵. Jako przykład wskazują ci autorzy, że: „Należy przyjąć istnienie konkludentnej groźby w sytuacji, gdy sprawca zjawia się w towarzystwie kilku uzbrojonych osób i przez odpowiednie zachowanie wywołuje u pokrzywdzonego taki stan psychiczny, że staje się on bezwolnym narzędziem, przewidując, że podjęcie jakichkolwiek czynności niezgodnych z wolą napastników może go narazić na niebezpieczeństwo³⁶. Analogiczne stanowisko wyrażała Oktawia Górniok, która wskazuje, że taka sytuacja może uzasadniać, iż w razie niepodporządkowania się zastosowana zostanie przemoc³⁷. Również Andrzej Marek wskazuje, że groźba nie musi być wysłowiona, ale może jednoznacznie wynikać

---

³⁴ K. NAZAR-GUTOWSKA, *Groźba bezprawna w polskim prawie karnym*, Warszawa 2012, s. 194.

³⁵ M. DĄBROWSKA-KARDAS, P. KARDAS, *op. cit.*, s. 116.

³⁶ *Ibidem*, s. 117.

³⁷ O. GÓRNIOK, *Komentarz do art. 280*, [w:] O. GÓRNIOK i in., *Kodeks karny. Komentarz*, II: Art. 117-363, Gdańsk 2005, s. 393.

z zachowania sprawcy³⁸. Także na gruncie kodeksu karnego z 1969 r. wyrażano stanowisko, że: „Groźba może być wyrażona nie tylko za pomocą słów, lecz również za pomocą takiego zachowania się, które ma na celu wywołanie obawy w psychice pokrzywdzonego i które obiektywnie jest zdolne obawę tę wywołać”³⁹. Na tle poprzedniego kodeksu również wyrażono trafne zdanie, że: „Groźba może być wyrażona przez sprawcę słowem, pismem, gestem, mimiką lub całym jego zachowaniem się w konkretnej sytuacji”⁴⁰.

Stanowisko o konkludentnej formie groźby nie budzi większych zastrzeżeń i znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Krakowie trafnie stwierdził, że: „Pełnienie rozboju nie wymaga werbalizowania groźby, bowiem może ona być wyrażona konkludentnie poprzez odpowiednie zachowanie sprawcy. Zwrot «bo sięgnę do rękawa» stanowi groźbę użycia przemocy, bo sugeruje dysponowanie przez sprawcę jakąś rzeczą, która może być niebezpieczna, niezależnie od tego, czy w nim oskarżony coś przetrzymywał i czy było to widoczne dla pokrzywdzonego”⁴¹. Jednakże w tym zakresie poczynić należy pewne zastrzeżenia. Do istoty przemocy, a więc również groźby jej użycia, należy to, że pokrzywdzony znajdować się musi w sytuacji przymusowej⁴². Otóż bowiem groźba użycia przemocy musi być wykładana w sposób ścisły, mając na względzie gwarancyjny charakter przepisów kodeksu karnego. Z tego powodu groźba konkludentna musi w sposób obiektywny budzić poczucie zagrożenia w pokrzywdzonym. Innymi słowy: „Groźba powinna być zrozumiała i niedwuznaczna pod względem treści”⁴³. Jak

---

³⁸ A. MAREK, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 572.

³⁹ J. BAFIA, K. MIODUSKI, M. SIEWIERSKI, *Kodeks karny. Komentarz*, II: Część szczególna, Warszawa 1987, s. 287; I. ANDREJEW, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1975, s. 188.

⁴⁰ W. GUTEKUNST, W. ŚWIDA, *Przestępstwa przeciwko mieniu*, [w:] O. CHYBIŃSKI, W. GUTEKUNST, W. ŚWIDA, *Prawo karne. Część szczególna*, Wrocław-Warszawa 1980, s. 344.

⁴¹ Wyrok SA w Krakowie z 28 sierpnia 2014 r., II AKa 129/14, «Lex» nr 1615778; zob. też wyrok SA w Krakowie z 28 października 2013 r., II AKa 199/13, «Lex» nr 1400319; wyrok SA w Białymstoku z 5 sierpnia 2014 r., II AKa 154/14, «Lex» nr 1504342.

⁴² P. DANILUK, *op. cit.*, s. 279.

⁴³ K. NAZAR-GUTOWSKA, *op. cit.*, s. 195.

wskazuje Paweł Daniluk, groźba jest „zapowiedzią czegoś”, co w tym przypadku zostało skonkretyzowane przez ustawodawcę jako przemoc⁴⁴. Innymi słowy „nie obejmuje również zapowiedzi ogólnikowych, o bliżej niesprecyzowanej treści (np. »ja Ci pokażę!«), które określa się niekiedy w doktrynie mianem pogroźek”⁴⁵.

Z tych względów za nietrafny należy uznać wskazywany wyżej przykład, że z groźbą taką do czynienia mamy w sytuacji, gdy sprawcy towarzyszy kilka osób. O ile w takiej sytuacji nie jest wypowiediana lub w inny sposób prezentowana dalsza groźba, to sam fakt towarzystwa kilku osób nie uzasadnia stwierdzenia, że mamy do czynienia z groźbą. Podobny stan faktyczny był przedmiotem rozpoznania Sądu Apelacyjnego w Katowicach, gdzie stwierdzono, że: „Należy przyjąć istnienie konkludentnej groźby w sytuacji, gdy sprawca zjawia się w towarzystwie kilku osób i przez odpowiednie zachowanie wywołuje u pokrzywdzonego taki stan psychiczny, że przewiduje, że podjęcie jakichkolwiek czynności niezgodnych z wolą napastników może go narazić na niebezpieczeństwo w postaci zastosowania przez nich przemocy”⁴⁶. Istotną jednak różnicą było to, że w omawianym stanie faktycznym, jak wynika z uzasadnienia, jeden ze sprawców wypowiedział groźby. Jak wskazywano wyżej, groźba, o której mowa w art. 280 § 1 k.k., musi być rozumiana w sposób tożsamy z groźbą z art. 115 § 12 k.k., a więc najczęściej przybierać postać groźby bezprawnej z art. 190 § 1 k.k. W tym celu uzasadnione jest sięganie do koncepcji wypracowanych na tym tle. Jak stwierdził Sąd Najwyższy: „Zgodnie z utrwalonym w doktrynie poglądem treścią groźby musi być zapowiedź popełnienia przestępstwa. Istotą groźby jest bowiem oddziaływanie na psychikę drugiej osoby przez przedstawienie zagrożonemu zła, które go spotka ze strony grożącego albo innej osoby, na której zachowanie grożący ma wpływ”⁴⁷. Innymi słowy zachowaniu sprawcy musi towarzyszyć jakakolwiek inna okoliczność, że posiadacza

---

⁴⁴ P. DANILUK, *op. cit.*, s. 297.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 300.

⁴⁶ Wyrok SA w Katowicach z 8 października 2018 r., II AKa 96/18, «Lex» nr 2677149; tak samo wyrok SA w Katowicach z 30 sierpnia 2018 r., II AKa 229/18, «Lex» nr 2683602.

⁴⁷ Postanowienie SN z 15 maja 2019 r., V KK 102/19, «Lex» nr 2657465.

rzeczy spotka negatywna konsekwencja w razie niewydania rzeczy. Okoliczności tej jednak nie można apriorycznie z góry zakładać, gdyż jest to rozstrzygnięcie wątpliwości na niekorzyść oskarżonego.

Przepisy prawa karnego powinny być wykładane z uwzględnieniem prymatu wykładni językowej i nie jest dopuszczalna wykładnia roszszerzająca tych przepisów⁴⁸. Z funkcji gwarancyjnej prawa karnego wynika bowiem także ochrona dóbr prawnych osób, którym przestępstwo ma być przypisane⁴⁹. Ponadto w procesie karnym obowiązuje zasada, że niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego (art. 5 § 2 k.p.k.). W sytuacji zaś, o jakiej mowa powyżej, do czynienia mamy z zachowaniem zgoła odmiennym – wnioskowanie konkludentne prowadzi przecież do przypisania odpowiedzialności karnej za czyn surowszy. Wskazać należy, że: „Wątpliwości, o jakich mowa w art. 5 § 2 k.p.k., odnoszą się do zagadnień związanych z ustaleniami faktycznymi, a więc do sytuacji, gdy z zebranego materiału dowodowego wynikają różne wersje, a żadnej z nich nie daje się wyeliminować drogą dostępną weryfikacji. Natomiast nie należą do nich wątpliwości związane z problemem oceny dowodów, a więc który z wzajemnie sprzecznych dowodów zasługuje na wiarę, a który jest pozbawiony tego atrybutu [...]. Do dyrektywy zawartej w art. 5 § 2 k.p.k. można skutecznie odwoływać się jedynie w przypadku, gdy istniejące w sprawie wątpliwości nie dają się usunąć w drodze czynności dowodowych. Nie ma ona zastosowania tam, gdzie występuje zwykle przeciwstawienie jednych dowodów innym i pozostaje do przeprowadzenia racjonalna analiza wiarygodności poszczególnych grup dowodów”⁵⁰. Jak wynika z literalnego brzmienia art. 280 § 1 k.k. stosowanie groźby przemocy ma mieć na celu dokonanie kradzieży. W tym zakresie: „Zamiar, choć istnieje tylko w świadomości sprawcy, podlega identycznemu dowodzeniu, jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania. Aby poczynić miarodajne ustalenia faktyczne w zakresie zamiaru, jaki przyświecał sprawcy, przede wszystkim należy mieć na uwadze

⁴⁸ W. WRÓBEL, A. ZOLL, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2013, s. 117-118.

⁴⁹ J. GIEZEK, *Pojęcie i funkcje prawa karnego*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. BOJARSKI, Warszawa 2020, s. 30.

⁵⁰ Wyrok SA w Lublinie z 19 października 2021 r., II AKA 81/21, «Lex» nr 3272995.

fakty istniejące obiektywnie, należące do strony przedmiotowej czynu, a nie same jego wypowiedzi⁵¹. W omawianej zaś sytuacji do czynienia mamy z brakiem okoliczności, które uzasadniałyby przyjęcie groźby użycia przemocy. Przenosząc bowiem takie zachowanie na grunt czynu z art. 190 § 1 k.k., jeśli brak jest jakichkolwiek innych gestów, trudno jest przyjąć sformułowanie groźby popełnienia przestępstwa. Innymi słowy, co do wskazywanego wyżej przykładu, gdzie sprawcy towarzyszą inne osoby, jeśli nie towarzyszy temu wypowiedzenie sformułowania „bo zaraz ...” lub inny gest wskazujący na zamiar użycia przemocy, to nie można uznać, że z samego tego faktu zachodzi groźba użycia przemocy. Jest to jednak problem, który pojawia się w praktyce. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie nie przyjął w takiej sytuacji zrealizowania znamion przestępstwa rozboju. Dopiero na skutek apelacji od tego wyroku Sąd Apelacyjny w Warszawie stwierdził, że: „sprawcy nie planowali stosowania przemocy lub konkretnych groźb bezprawnych, jednakże zakładali, że sama obecność w późnych godzinach nocnych dwóch mężczyzn ubranych w kominiarki, krzyczących i żądających wydania pieniędzy wzbudzi w pracownikach salonu gier strach i obawę o życie i zdrowie, a w konsekwencji pozbawi je chęci stawiania jakiegokolwiek oporu i doprowadzi do wydania mienia. Zaplanowane zachowanie się P.B. i P.M. w salonie gier było zatem pośrednią niewerbalną formą groźby natychmiastowego użycia przemocy w stosunku do znajdujących się w nim pracownic, będącej środkiem do dokonania zaboru mienia ruchomego. Oskarżony miał pełną świadomość wszystkich opisanych wyżej okoliczności, albowiem były one przedmiotem wcześniejszych uzgodnień oraz widział moment zakładania na głowy kominiarek przez obu współsprawców, bezpośrednio przed dokonaniem napadu rabunkowego. W pełni akceptował takie zachowanie się współsprawców, jako środka stosowanego w celu przełamania oporu pokrzywdzonych i dokonania zaboru mienia ruchomego. W związku z tym, w ocenie

---

⁵¹ Wyrok SA w Warszawie z 26 czerwca 2020 r., II AKa 90/20, «Lex» nr 3046981.

sądu apelacyjnego, działanie jego wyczerpało znamiona przestępstwa z art. 280 § 1 k.k., a nie przestępstwa kradzieży zwykłej opisanej w art. 278 § 1 k.k.”⁵².

Co więcej, na co uwagę zwraca Tomasz Tyburcy, w takiej sytuacji mielibyśmy do czynienia z wymuszeniem rozbójniczym, a nie rozbojem. Autor ten stwierdza, że „zmuszenie pokrzywdzonego do wydania rzeczy poprzez groźbę natychmiastowego zamachu na życie lub zdrowie, na gruncie wykładni językowej, można uznać za kradzież w rozumieniu przepisu art. 280 § 1 lub 2 k.k. Nie przesądza to jednak jeszcze o kwalifikacji, gdyż zachowanie to wypełnia także znamiona wymuszenia rozbójniczego. *Prima facie* wydawać się może, że w takiej sytuacji mamy do czynienia z realnym właściwym zbiegiem przepisów i należy stosować kumulatywną kwalifikację. Wydaje się jednak, że będzie to zbieg realny niewłaściwy (pomijalny). Należy przyjmować kwalifikację z przepisu art. 282 k.k., gdyż jest ona korzystniejsza dla sprawcy. Przeciw stosowaniu kumulatywnej kwalifikacji przemawia to, że przepis art. 282 k.k. oddaje pełną zawartość bezprawia omawianego czynu”⁵³. Jeśli to pokrzywdzony sam wydaje rzecz, z obawy przed odmową tego uczynienia, to zostaje on doprowadzony do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w myśl art. 282 k.k. W takiej sytuacji zatem brak jest podstaw do przyjęcia odpowiedzialności za rozbój z art. 280 § 1 k.k.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując zatem powyższe rozważania, należy wskazać, że czynność wykonawcza określona w art. 280 § 1 k.k. może zostać zrealizowana w sposób alternatywny poprzez każdą z czynności czasownikowych wymienionych w tym przepisie. Jak wskazano wyżej, obecnie dość powszechnie przyjmuje się, że pomiędzy sformułowaniem „przemoc”

---

⁵² Wyrok SA w Warszawie z 25 października 2019 r., II AKa 142/19, «Lex» nr 2761597.

⁵³ T. TYBURCY, *Z problematyki rozboju i wymuszenia rozbójniczego (właściwy czy niewłaściwy zbieg art. 280 i 282 k.k.?)*, «Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych» 3/2017, s. 103.

a „gwałt na osobie” zachodzi równoważność. Przez pojęcie zaś przemocy należy rozumieć każdy, chociażby nawet najmniejszy stopień naruszenia nietykalności cielesnej człowieka. Z kolei jeśli chodzi o groźbę użycia przemocy, to nie można zapominać, że kodeks karny przewiduje już w art. 190 § 1 k.k. przestępstwo polegające na groźbie popełnienia przestępstwa. Z tego względu, dokonując analizy tego znamienia czasownikowego, należy tego dokonywać z uwzględnieniem orzecznictwa i doktryny wypracowanych na tym gruncie. We wskazywanych wyżej przykładach w ocenie autora trudno jest uznać, ażeby podejście kilku osób do pokrzywdzonego *per se* stanowiło o realizacji groźby użycia przemocy, jeśli nie towarzyszy temu jakikolwiek inny gest. Innymi słowy, gdyby wyeliminować działanie w celu dokonania kradzieży, należy zadać sobie pytanie, czy samo zachowanie polegające na podejściu w kilka osób do pokrzywdzonego stanowi o realizacji znamion czynu z art. 190 § 1 k.k. W ocenie autora odpowiedź na to pytanie musi być negatywna, a zatem w konsekwencji nie można przypisać przestępstwa rozboju w sytuacji, w której pokrzywdzony „oddaje” rzecz ruchomą w takim układzie, jeśli nie towarzyszy temu jakakolwiek niewerbalna groźba.

PRZEMOC I GROŹBA JEJ UŻYCIA JAKO ZNAMIE PRZESTĘPSTWA ROZBOJU

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza czynności wykonawczej służącej do popełnienia przestępstwa rozboju z art. 280 § 1 k.k. Przepis ten posługuje się bowiem znamieniem w postaci między innymi użycia przemocy wobec osoby lub groźby jej użycia. Wydawać by się mogło, że na gruncie tych znamion nie powinno być większych problemów z określeniem zakresu ich desygnatów. Nie są to znamiona nieostre ani ocenne. Niemniej w doktrynie i orzecznictwie napotkano pewne komplikujące stany faktyczne, w których przyjęcie bądź nie realizacji danych znamion było wątpliwe. Jako znamie czynu zabronionego określenia te powinny być wykładane w sposób ścisły i nie jest dopuszczalne stosowanie w tym zakresie wykładni rozszerzającej.

VIOLENCE AND THE THREAT OF ITS USE AS ATTRIBUTES OF THE OFFENCE OF ARMED ROBBERY

Summary

The subject of this article is to examine the actions an offender takes to commit armed robbery as defined under Art. 280 § 1 of the Polish Penal Code. One of the attributes of the offence enumerated in this provision is the use or threat of violence against a person. It would seem that these attributes are perfectly clear and there should be no major problems with determining the scope of their designata. They are not vague or discretionary. Nevertheless, certain complicating factors have been encountered in the Polish doctrine and jurisprudence concerning these attributes, in which their acceptance or non-implementation was questionable. If they are to be attributes of a prohibited act, these concepts should be understood strictly and their extended interpretation is inadmissible.

Słowa kluczowe: przemoc; naruszenie nietykalności cielesnej; przemoc bezpośrednia; groźba; groźba bezprawna.

Keywords: violence; violation of bodily integrity; direct violence; threat; unlawful threat.

Literatura

- ANDREJEW I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1975.
- BAFIA J., MIODUSKI K., SIEWIERSKI M., *Kodeks karny. Komentarz, II: Część szczególna*, Warszawa 1987.
- BIELSKI M., *Wykładnia art. 280 § 1 k.k. oraz art. 130 § 3 k.w. Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r.*, I KZP 27/08, «PiP» 3/2010.
- BOJARSKI T., *Prawo karne materialne – tożsamość normatywna pojęć: „przemoc wobec osoby” i „gwałt na osobie”. Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r.*, I KZP 27/08, «OSP» 7-8/2009.
- DANILUK P., *Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym*, Warszawa 2013.
- DĄBROWSKA-KARDAS M., KARDAS P., *Komentarz do art. 280, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, III: Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. WRÓBEL, A. ZOLL, Warszawa 2016.

- GIEZEK J., *Pojęcie i funkcje prawa karnego*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. BOJARSKI, Warszawa 2020.
- GÓRNIOK O., *Komentarz do art. 280*, [w:] O. GÓRNIOK i in., *Kodeks karny. Komentarz*, II: *Art. 117-363*, Gdańsk 2005.
- GRZEGORCZYK K., *Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r.*, I KZP 27/08, «Wojskowy Przegląd Prawniczy» 1/2009.
- GUTEKUNST W., ŚWIDA W., *Przestępstwa przeciwko mieniu*, [w:] O. CHYBIŃSKI, W. GUTEKUNST, W. ŚWIDA, *Prawo karne. Część szczególna*, Wrocław-Warszawa 1980.
- HANAUSEK T., *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Warszawa 1966.
- KLUZA J., *Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278a § 1 k.k.)*, «Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego» 58/2020.
- ŁABUDA G., *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. GIEZEK, Warszawa 2021.
- MAREK A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004.
- MORAWSKI L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010.
- NAZAR-GUTOWSKA K., *Groźba bezprawna w polskim prawie karnym*, Warszawa 2012.
- OCZKOWSKI T., *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. STEFAŃSKI, Warszawa 2020.
- RAGLEWSKI J., *Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r.*, I KZP 27/08, «Lex» 2009.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. DUNAJ, Warszawa 1996.
- SNARSKI T., *O zapomnianych przyimkach i ich znaczeniu w wykładni prawa karnego – „przemoc wobec osoby” z art. 280 § 1 k.k. a „gwałt na osobie” z art. 130 § 3 k.w.* *Glosa do uchwały SN z dnia 17 grudnia 2008 r.*, I KZP 27/08, «Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa» 1/2010.
- STASZAK A., *Przemoc, szczególnie udęczenie i szczególne okrucieństwo jako znamię czynu zabronionego*, «Prokuratura i Prawo» 12/2008.
- TYBURCY T., *Z problematyki rozboju i wymuszenia rozbójniczego (właściwy czy niewłaściwy zbieg art. 280 i 282 k.k.?)*, «Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych» 3/2017.
- WIATROWSKI P., *Typ podstawowy przestępstwa rozboju w doktrynie i orzecznictwie*, «Prokuratura i Prawo» 3/2010.
- WILK L., *Komentarz do art. 280*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, II: Komentarz do artykułów 222-316*, red. M. KRÓLIKOWSKI, R. ZAWŁOCKI, Warszawa 2017.
- WRÓBEL W., ZOLL A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2013.